

Przystosowanie bazy turystycznej na potrzeby osób niepełnosprawnych

The adaptaion of acommodation for disabled people

Anna Bogucka

Politechnika Białostocka, Wydział Zarządzania, Katedra Turystyki i Rekreacji

Abstract

More than 650 million people worldwide suffer from various disabilities, which represents 10% of the total population. In Poland there are about 4,5 million people with various disabilities which represent 13% of the total population. The upward trend in the number of disabled people in Poland, while increasing the demand for tourist services, obliges the tourist industry to pay greater attention to the tourist audience.

The purpose of this article is to analyze and assess tourism development for the needs of people with disabilities, with particular emphasis on Podlaskie region. The main research method was a diagnostic survey carried out with the use of the questionnaire technique.

Keywords

tourism development, disabled people

Wstęp

Ponad 650 milionów osób na świecie cierpi z powodu różnego rodzaju niepełnosprawności, co stanowi 10% ogółu populacji. W Polsce jest około 4,5 mln osób z różnymi dysfunkcjami, co stanowi 13% ogółu społeczeństwa. Tendencja wzrostowa liczby niepełnosprawnych w Polsce, przy jednoczesnym rosnącym zapotrzebowaniu na usługi turystyczne obliguje branżę turystyczną do spojrzenia z większą uwagą na tę grupę odbiorców oferty turystycznej.

Celem niniejszego artykułu jest analiza i ocena zagospodarowania turystycznego na potrzeby osób niepełnosprawnych ze szczególnym uwzględnieniem województwa podlaskiego. Główną metodą badań był sondaż diagnostyczny przeprowadzony z wykorzystaniem techniki ankietowej.

Podstawowe elementy zagospodarowania przestrzeni turystycznej

Zagospodarowanie turystyczne opisywane jest jako zespół urządzeń stanowiących wyposażenie regionu, miejscowości, trasy lub szlaku, służących obsłudze ruchu turystycznego¹. W zależności od różnych czynników, urządzenia te dzielą się na:

- turystyczne - są to obiekty, które swą lokalizacją, układem funkcjonalnym i okresem użytkowania przeznaczone są głównie dla celów związanych z obsługą ruchu turystycznego,
- paraturystyczne - są to obiekty przeznaczone dla potrzeb ogólnospołecznych, które tylko częściowo lub przez pewien czas (szczególnie w okresie sezonu turystycznego) wykorzystywane są dla obsługi ruchu turystycznego.

Infrastruktura turystyczna, inaczej określana mianem bazy materialnej turystyki, jest jednym z trzech najważniejszych czynników – obok walorów i dostępności komunikacyjnej – warunkujących atrakcyjność regionów. Jest to zespół obiektów i urządzeń, stanowiących wyposażenie danego obszaru, szlaku lub miejscowości, umożliwiających zaspokojenie potrzeb ruchu turystycznego. W jego skład wchodzi:

- baza noclegowa – umożliwiająca turystom przebywanie poza miejscem zamieszkania dłużej niż jeden dzień,
- baza żywieniowa,
- baza komunikacyjna – warunkująca dostępność przestrzeni turystycznej i ułatwiająca poruszanie się w niej,
- baza towarzysząca – zapewniająca turystom pozostałe usługi.

Organizacyjno – materialna baza turystyki jest podstawą istnienia gospodarki turystycznej. Składają się na nią instytucje, obiekty oraz urządzenia, które umożliwiają zaspokojenie różnorodnych potrzeb turystów. Czynnikiem jej rozwoju są z jednej strony potrzeby i walory turystyczne, a z drugiej – aktywność i rodzaj działalności społecznej, gospodarczej oraz kulturalnej występującej na danym terenie.

Obiekty wchodzące w skład bazy noclegowej stanowią zasadniczy element zagospodarowania turystycznego, gdyż umożliwiają turystom przebywanie poza miejscem stałego zamieszkania dłużej niż jeden dzień. Ich podstawową funkcją jest zapewnienie osobom podróżującym noclegu i zakwaterowania oraz udostępnienie urządzeń sanitarnych. Baza noclegowa jest podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego.

¹ Medlik S., 1995. *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*. PWN, Warszawa, s. 31-32.

Bazę noclegową dzieli się na: zakłady noclegowe (hotele, domy wypoczynkowe, schroniska, pokoje gościnne, motele, pensjonaty) i obozowiska turystyczne (pola biwakowe i kempingi). Ze względu na charakter użytkowania wyróżnia się: bazę użytkowaną całorocznie i sezonowo². Natomiast biorąc za podstawę stopień dostępności, rozróżnia się bazę noclegową środowiskową i ogólnodostępną³. Baza noclegowa, ze względu na stopień wyposażenia (standard), dzieli się także na różne rodzaje i kategorie obiektów⁴.

Jednymi z ważniejszych obiektów, które zaliczamy do bazy noclegowej są hotele i inne obiekty hotelarskie. Stałą bazę noclegową stanowią obiekty, najczęściej trwale zbudowane, eksploatowane przez cały rok. Obiekty te znajdują się w miejscowościach turystyczno-wypoczynkowych po to, aby mogły spełniać swoją rolę zgodnie z potrzebami obsługi ruchu turystycznego. Głównym ich celem jest zaspokojenie usług noclegowych i żywieniowych. Do obiektów stałych zaliczane są⁵:

- domy turysty,
- hotele dzienne,
- domy wycieczkowe,
- domy wczasowe,
- schroniska,
- motele.

W skład sezonowej bazy noclegowej wchodzi także obiekty turystyczne i paraturystyczne. Sezonowe obiekty turystyczne są to urządzenia zaspokajające usługi noclegowe, głównie w sezonie letnim. Są one lokalizowane na szlakach turystycznych lub w miejscowościach, gdzie istnieje możliwość zorganizowania dogodnych warunków wypoczynkowych. Do obiektów sezonowych zalicza się⁶:

- stacje wodne,
- stacje turystyczne,
- ośrodki wypoczynku świątecznego,
- ośrodki turystyczne,
- obozowiska turystyczne (campingi, pola biwakowe),
- ośrodki wodne.

Do ogólnodostępnej bazy noclegowej (zwanej też bazą otwartą) zaliczane są obiekty, które świadczą usługi dla każdego turysty według obowiązujących cen.

² Medlik S., op. cit., s. 33-35.

³ Ustawa o usługach turystycznych z dnia 29 sierpnia 1997 r.

⁴ tamże

⁵ Medlik S., op. cit. 36-37.

⁶ tamże, s. 38-41.

Są to obiekty będące w bezpośredniej gestii biur turystycznych lub przez nie dzierżawione. Dotyczy to również przedsiębiorstw zajmujących się świadczeniem usług noclegowych.

Środowiskową bazę noclegową (inaczej nazywaną bazą zamkniętą) stanowią obiekty dysponujące odpowiednimi warunkami do świadczenia usług, z których korzystać mogą jedynie członkowie określonej instytucji, organizacji, zrzeszenia, pracownicy zakładów pracy, tj. jednostek będących właścicielami tych obiektów.

Baza noclegowa, z punktu widzenia obsługi, jest elementem zagospodarowania turystycznego, który warunkuje funkcje turystyczne regionu, określa zdolność usługową (receptyjną) miejscowości czy szlaku turystycznego.

Drugim bardzo ważnym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza gastronomiczna. Dla turystów baza gastronomiczna, obok noclegowej, stanowi podstawowe ogniwo w łańcuchu urządzeń turystycznych. Szczególnie długopobytowe formy ruchu turystycznego są niemożliwe bez sprawnie działających urządzeniach bazy żywieniowej.

W bazie gastronomicznej wyróżnia się trzy główne grupy urządzeń⁷, tj. urządzenia gastronomiczne, jednostki zaopatrujące turystów w artykuły żywnościowe (sklepy) oraz jednostki warunkujące odpowiednie zaopatrzenie zakładów gastronomicznych i sklepów.

W realizacji zagospodarowania turystycznego dąży się do tego, aby każdy większy obiekt noclegowy obsługujący turystów posiadał urządzenia gastronomiczne własne, lub też, aby urządzenia takie znajdowały się w jego najbliższym sąsiedztwie. Zdolność usługowa zakładów gastronomicznych, znajdujących się w obiekcie turystycznym, powinna w pełni zabezpieczać potrzeby turystów nocujących w tym obiekcie.

Zgodnie z klasyfikacją bazy żywnościowej dokonaną przez Raciborskiego⁸, na sieć gastronomiczną składają się zakłady:

- gastronomii otwartej (ogólnodostępnej),
- gastronomii zamkniętej.

Baza komunikacyjna umożliwia dotarcie do miejsca będącego celem wyjazdu turystycznego lub wypoczynkowego, pozwala na odbywanie wycieczek i wędrówek, jak również umożliwia zaopatrzenie miejscowości turystycznych i obiektów w niezbędne produkty, towary oraz surowce służące do prowadzenia działalności usługowej.

Na bazę komunikacyjną składają się⁹:

⁷ Gaworecki W., 2000. *Turystyka*. PWE, Warszawa, s. 67-70.

⁸ Raciborski J., 1999. *Usługi turystyczne*. Wydawnictwa Pracownicze, Warszawa, s. 160-162.

⁹ Tamże, s. 165-170.

- środki transportu pasażerskiego i towarowego,
- urządzenia transportu,
- zaplecze techniczne transportu.

Przystosowanie bazy komunikacyjnej, a w szczególności środków transportu, dla potrzeb obsługi ruchu turystycznego, zgodnie z postępowaniem technicznym, zmierza przede wszystkim do skrócenia czasu przejazdu, zwiększenia komfortu, wygody bezpieczeństwa podróży oraz obniżenia kosztów przejazdu. Środki te są coraz lepsze, szybsze i wygodniejsze.

Regiony turystyczne są z reguły dobrze wyposażone w urządzenia komunikacyjne, noclegowe i żywieniowe. Jednak turyści oczekują szerszej oferty i chętnie korzystają z obiektów, które pozwalają zaspokoić potrzeby związane np. z kulturą, rekreacją, tj. realizacją swoich zainteresowań.

Można wyróżnić trzy główne grupy urządzeń towarzyszących:

- urządzenia umożliwiające turystom korzystanie z walorów turystyczno-wypoczynkowych miejscowości lub terenu, jak plaże, moła, kąpieliska, ścieżki i trasy turystyczne, nartostrady, wyciągi turystyczne, kolejki linowe, tory saneczkowe, wieże widokowe, parki, skwery itp.,
- urządzenia rozrywkowe, tj. lokale gastronomiczno-rozrywkowe, kawiarnie, winiarnie, piwiarnie, bary kawowe, placówki kulturalne, takie jak kina, teatry, świetlice, kluby, czytelnie, biblioteki, kluby prasy i książki oraz różne obiekty sportowe, takie jak boiska sportowe, hale sportowo-widowiskowe, sztuczne lodowiska itp.,
- urządzenia usługowe, zabezpieczające najszerszy zakres usług; urządzenia zabezpieczające porządek, stan sanitarny i bezpieczeństwo, urządzenia ochrony zdrowia (ośrodki zdrowia, apteki, stacje pogotowia ratunkowego), ośrodki informacji i reklamy turystycznej, urządzenia łączności (poczta, telegraf, telefon), punkty usługowe, sklepy i punkty sprzedaży artykułów przemysłowych, sklepy pamiątkarskie itp.

Zakres urządzeń bazy towarzyszącej jest bardzo zróżnicowany. Urządzenia te w większości powstały wskutek rozwijającego się ruchu turystycznego w celu zaspokojenia ciągle rosnących potrzeb w tej dziedzinie.

Istotnym elementem zagospodarowania przestrzeni turystycznej są szlaki turystyczne. Wg Styperka stanowią one przestrzenny ciąg turystyczny, służący do linearnej penetracji rekreacyjnej, inicjującej interakcyjne związki pomiędzy turystą a środowiskiem geograficznym, zachodzące w strefie percepcji krajobrazu multisensorycznego¹⁰. Szlaki dzieli się na piesze, rowerowe, narciarskie, konne, krajoznawcze.

¹⁰ Styperek J., *Linearne systemy penetracji rekreacyjnej*, Poznań 2002, s. 25.

Cel, metody i narzędzia badawcze

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wyników badań dotyczących zagospodarowania turystycznego województwa podlaskiego na potrzeby osób niepełnosprawnych.¹¹

Główną metodą badań był sondaż diagnostyczny przeprowadzony z wykorzystaniem techniki ankietowej – Karty dostępności obiektu (tabela 1).

Tabela 1. Zakres tematyczny pytań zawartych w ankiecie

Rodzaj badanego obiektu	Zakres tematyczny pytań
Obiekty noclegowe	dane teleadresowe, dojazd do obiektu, parking przy obiekcie, dostosowanie do różnych stopni niepełnosprawności
Obiekty kulturalne - muzea	dane teleadresowe, parking, wejście do budynku, pomieszczenia higieniczno – sanitarne, sale, dostępność, obsługa przewodnicka, możliwość „oglądania” eksponatów dotykem
Szlaki turystyczne	Dojazd do szlaku, podłoże, nachylenie terenu, nierówności terenu, minimalna szerokość szlaku, miejsca odpoczynku z przystosowanymi pomieszczeniami higieniczno - sanitarnymi
Parki narodowe / krajobrazowe	Dojazdy, parkingi, ścieżki dydaktyczne, infrastruktura szlaku, miejsca odpoczynku z przystosowanymi pomieszczeniami higieniczno - sanitarnymi
Biura turystyczne i informacje turystyczne	Parking, wejście do biura, komputery do obsługi przez osoby niewidome, przystosowane pomieszczenia higieniczno – sanitarne, organizacja imprez dla osób niepełnosprawnych, przewodnictwo
Obiekty struktury sportowej i rekreacyjnej	Dojazdy, parkingi, wejście, dostępność, przystosowanie pomieszczeń higieniczno – sanitarnych i szatni, przeszkolony personel
Transport	Wynajem busów, autokarów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, firmy taxi obsługujące osoby niepełnosprawne, trasy tzw. Niskopodłogowych autobusów miejskich i tramwajów, riksze, rowery trójkołowe, bryczki konne

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariusza ankiety.

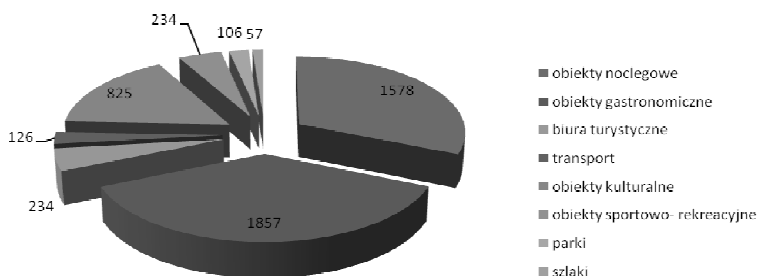
Badania przeprowadzone zostały w okresie lipiec – wrzesień 2008 roku, na terenie województwa podlaskiego, przy udziale 24 studentów I i II roku Turystyki i Rekreacji Politechniki Białostockiej pod kierownictwem Autorki. Badaniem objęto ponad 2500 obiektów turystycznych - noclegowych, gastronomicznych, kulturalnych, sportowych oraz szlaki turystyczne na obszarze województwa podlaskiego.

¹¹ Badania zostały przeprowadzone w ramach ogólnopolskiego projektu realizowanego przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Turystyczno – Krajoznawczego pt. *Turystyka dla wszystkich*.

Spośród przebadanych obiektów 286 spełniało kryteria przystosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych. Prezentowane wyniki badań odnoszą się tylko do tej wyselekcjonowanej grupy.

Wyniki badań

Na terenie całej Polski istnieje 5017 obiektów przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. Bazę tę tworzy 1578 obiektów noclegowych, 1857 lokali gastronomicznych, 234 biura turystyczne, 126 firm transportowych, 825 placówek kultury, 234 obiekty sportowo – rekreacyjne, 106 parków (narodowych, krajobrazowych i miejskich) oraz 57 szlaków turystycznych (rys. 1).

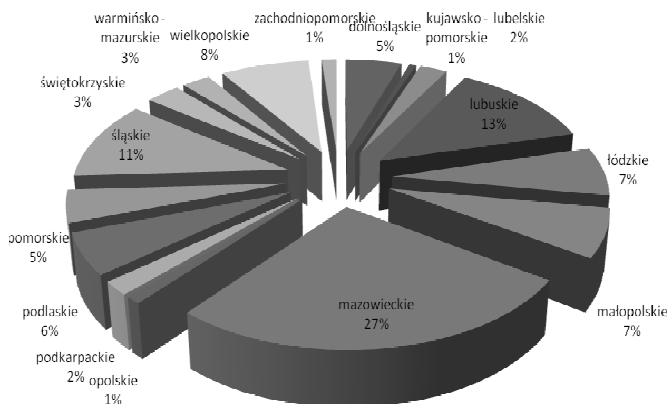

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 1. Obiekty turystyczne przystosowane dla osób niepełnosprawnych w Polsce w układzie rodzajowym

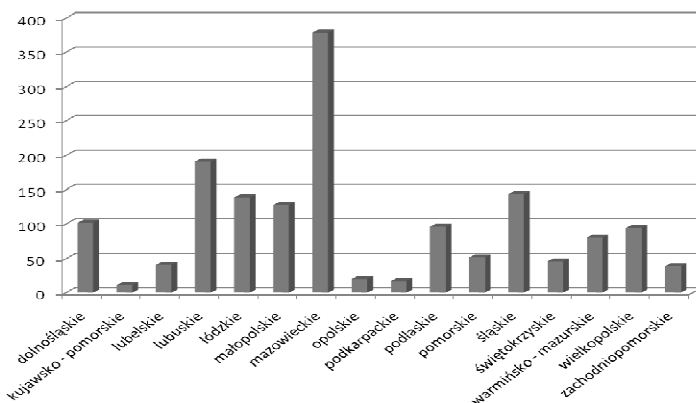
Województwo podlaskie posiada łącznie 286 obiektów, które są dostępne dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W rankingu województw stanowi to 6 miejsce w kraju (6% ogółu obiektów). Szczegółowe dane przedstawiono na rysunku 2.

Analizując rozmieszczenie obiektów noclegowych przystosowanych dla osób niepełnosprawnych na terenie kraju należy stwierdzić, iż największa liczba znajduje się w województwie mazowieckim (379) oraz w województwie lubuskim (191). Najmniej obiektów bazy noclegowej dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych posiada województwo kujawsko – pomorskie (11). Województwo podlaskie posiada 96 takich obiektów noclegowych (rys. 3).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

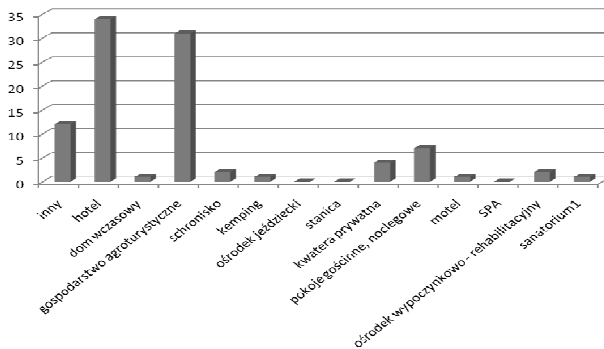
Rys. 2. Obiekty turystyczne przystosowane dla osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 3. Baza noclegowa dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

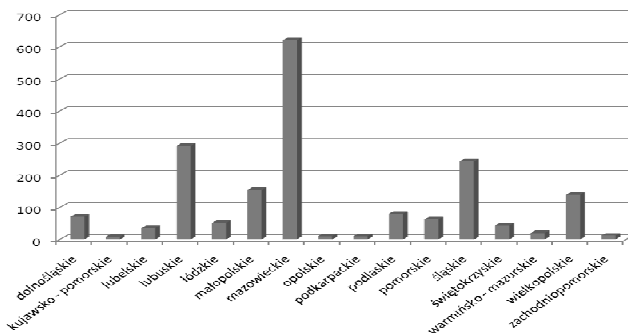
Analizując układ rodzajowy obiektów noclegowych województwa podlaskiego, przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, należy stwierdzić, iż najwięcej jest hoteli (34) oraz gospodarstw agroturystycznych (31). Na terenie województwa nie występują obiekty specjalistyczne świadczące usługi omawianej grupie turystów (stacje, ośrodki jeździeckie oraz SPA) (rys. 4).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 4. Baza noclegowa województwa podlaskiego dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie rodzajowym

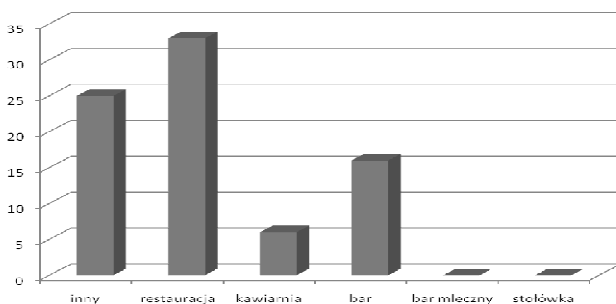
Podobnie przedstawia się rozłożenie obiektów bazy gastronomicznej. Największą liczbę obiektów żywieniowych, dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, posiada województwo mazowieckie (621) oraz lubuskie (292). Najmniej obiektów tego typu znajduje się w województwie kujawsko – pomorskim (8). Szczegółowe dane przedstawia rysunek 5.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

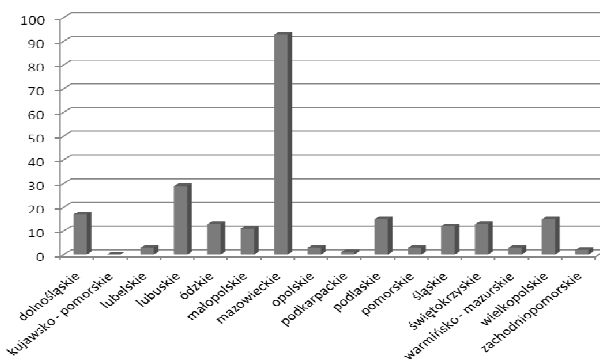
Rys. 5. Baza gastronomiczna dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Województwo podlaskie w rankingu ilościowym znajduje się na szóstym miejscu w Polsce z 80 obiektami bazy gastronomicznej. Są to przede wszystkim restauracje (33), obiekt niesklasyfikowane (25) oraz bary (16) (rys. 6).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

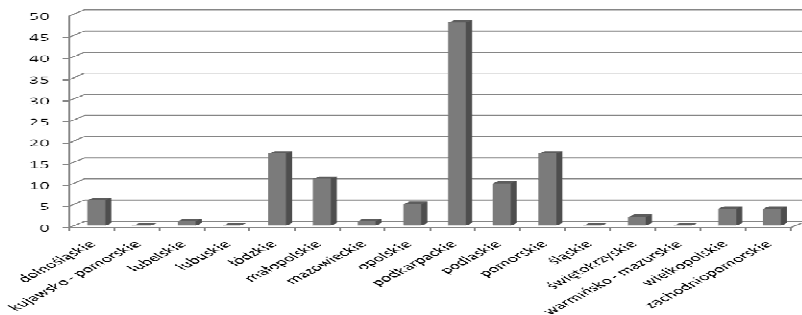
Rys. 6. Baza gastronomiczna województwa podlaskiego dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie rodzajowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

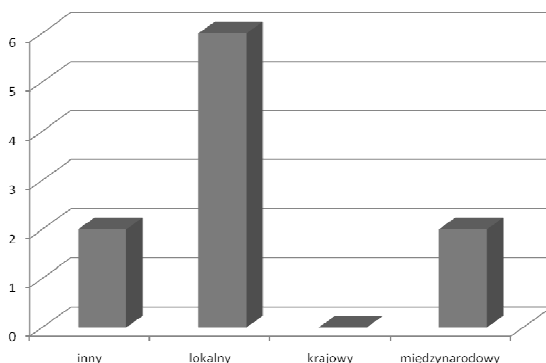
Rys. 7. Biura turystyczne i informacje turystyczne dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Największa grupa przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych biur turystycznych oraz placówek świadczących usługi informacji turystycznej znajduje się w województwie mazowieckim (93) oraz województwie lubuskim (29). Najmniej obiektów tego typu znajduje się w województwach kujawsko – pomorskim (0) oraz podkarpackim (1) Wyniki badań przedstawia rysunek 7. W województwie podlaskim znajduje się 15 biur turystycznych i punktów informacji turystycznej obsługujących osoby niepełnosprawne (czwarte miejsce w Polsce).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 8. Transport dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

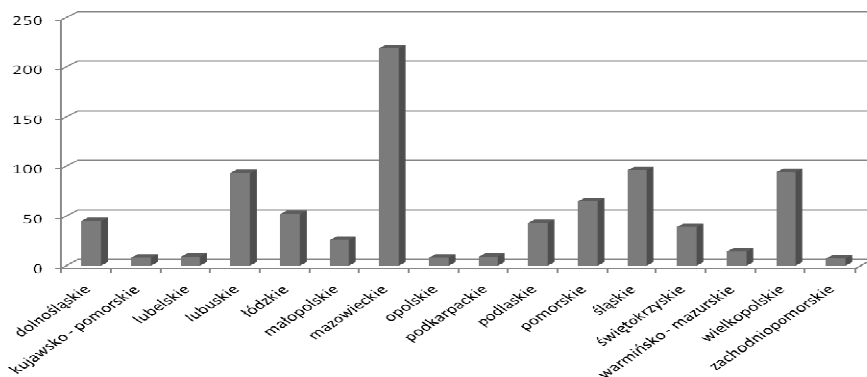
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 9. Transport województwa podlaskiego dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie rodzajowym

Analizując dostępność komunikacyjną poszczególnych województw, należy stwierdzić, iż najlepiej dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych jest przestrzeń województwa podkarpackiego (45) oraz łódzkiego (17). Istnieją cztery województwa nie posiadające żadnych środków transportu świadczących usługi na rzecz osób niepełnosprawnych. Są to województwa: kujawsko – pomorskie, lubuskie, śląskie oraz warmińsko – mazurskie (rys. 8). W województwie podlaskim istnieje 10 firm transportowych posiadających udogodnienia w komunikacji osób w różnymi rodzajami niepełnosprawności. Jest to przede wszystkim transport lo-

kalny (6) oraz międzynarodowy(2) i inne rodzaje środków transportu (2). Wyniki badań przedstawia rysunek 9.

Dostępność obiektów kultury dla osób niepełnosprawnych nie jest równa. Największa liczba obiektów znajduje się w województwie mazowieckim (219) oraz śląskim (96). Najmniejsze możliwości skorzystania z oferty kulturalnej mają osoby niepełnosprawne w województwie zachodniopomorskim (7) (rys. 10). W województwie podlaskim spośród wszystkich obiektów kultury 43 dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych. Należą do nich domy kultury (12) , muzea (7), zabytki (7) oraz inne obiekty kultury (8) (rys. 11).

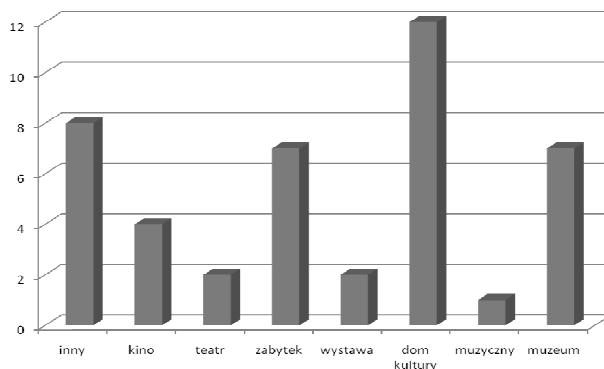
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 10. Obiekty kultury dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Najwięcej obiektów sportowo – rekreacyjnych przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych znajduje się w województwie śląskim (51) oraz lubuskim (34). Najmniej posiadają województwa zachodniopomorskie (1) oraz kujawsko – pomorskie (2). Dane szczegółowe przedstawia rysunek 12. Województwo podlaskie posiada 17 obiektów sportowo - rekreacyjnych świadczących usługi na rzecz osób niepełnosprawnych. Są to przede wszystkim obiekty określone jako „inne” (12) oraz ośrodki sportu i rekreacji (4) (rys. 13).

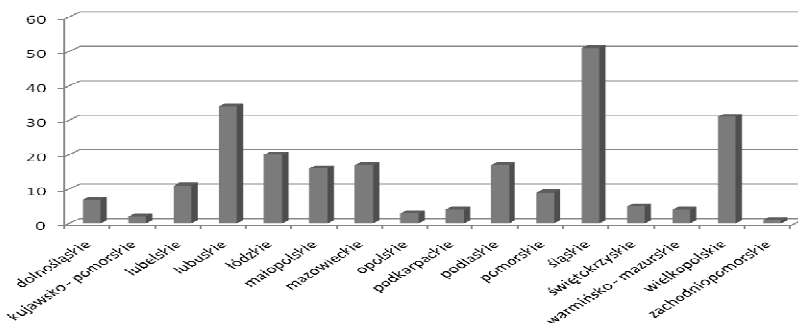
Analizując przystosowanie obszarów chronionych do penetracji turystycznej przez osoby niepełnosprawne należy stwierdzić, iż najlepiej zagospodarowaną przestrzenią turystyczną dysponuje województwo podlaskie (24 obszary) oraz województwo pomorskie (18). Najgorsza sytuacja występuje w województwach lubuskim (0), dolnośląskim (1), opolskim (1) i podkarpackim (1). Dane przedstawia rysunek 14. W strukturze obszarów chronionych województwa podlaskiego przy-

stosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych dominują elementy zagospodarowania parków narodowych (16) oraz krajobrazowych (5) (rys. 15).

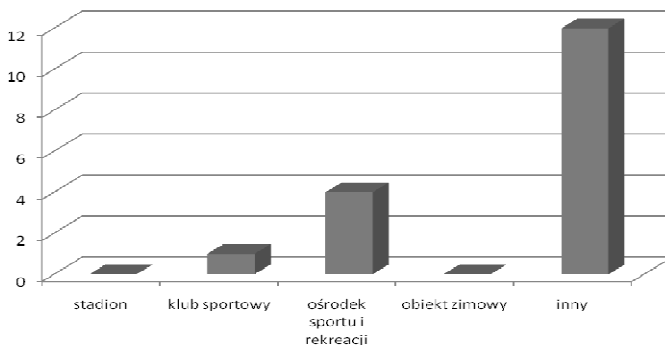
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys.11. Obiekty kultury województwa podlaskiego dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie rodzajowym

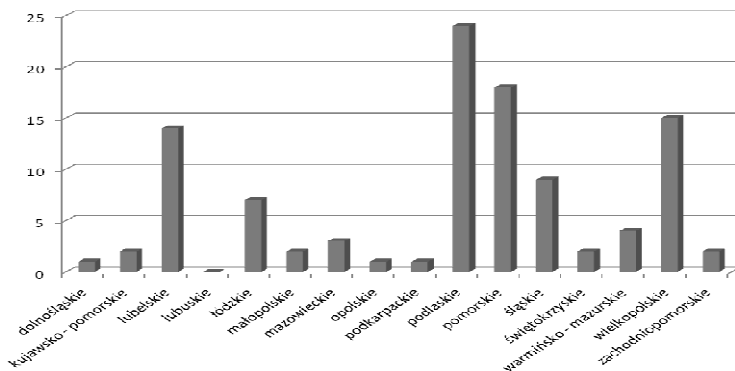
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 12. Obiekty sportowo - rekreacyjne dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

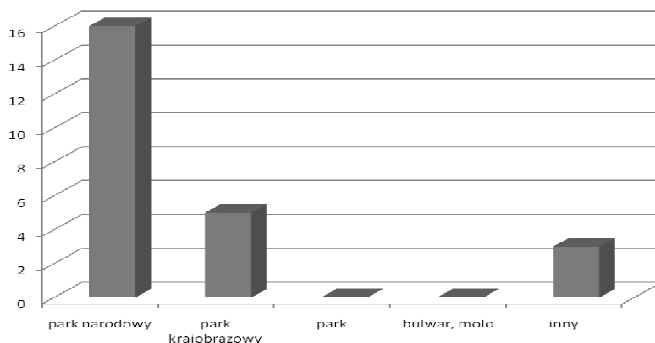
Rys.13. Obiekty sportowo – rekreacyjne województwa podlaskiego dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie rodzajowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

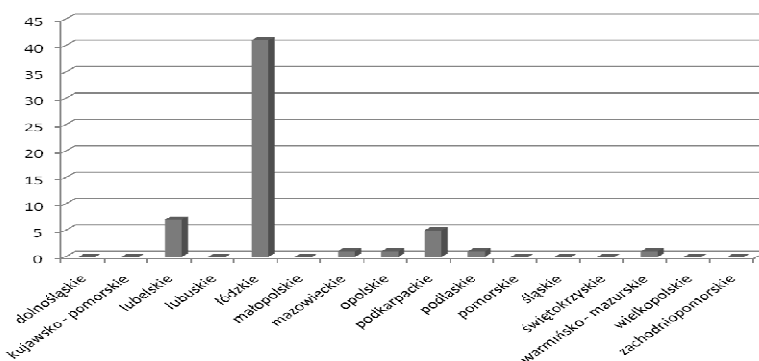
Rys. 14. Parki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Z badań wynika, iż najmniej przystosowane na potrzeby osób niepełnosprawnych są szlaki turystyczne. Tylko siedem województw posiada trasy turystyczne przystosowane do potrzeb ruchu turystycznego osób niepełnosprawnych. Największą liczbę szlaków pozwalających na przemieszczanie się po nich osobom niepełnosprawnym posiada województwo łódzkie (41). Pozostałe województwa to: lubelskie (7), podkarpackie (5), mazowieckie (1), opolskie (1), podlaskie (1) i warmińsko – mazurskie (1) (rys. 16).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Rys. 15. Parki województwa podlaskiego dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie rodzajowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Rys. 16. Parki dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych w układzie wojewódzkim

Podsumowanie

Analizując zagadnienia dostępności infrastruktury turystycznej na potrzeby osób niepełnosprawnych w Polsce, należy stwierdzić, iż w dalszym ciągu jest ona niedostateczna. Przestrzeń województwa podlaskiego, mimo atrakcyjności przyrodniczo – kulturowej, w dalszym ciągu nie spełnia wymogów obszaru przyjaznego niepeł-

nosprawnym. W okresie ostatnich lat sukcesywnie wprowadzane są nowoczesne rozwiązania architektoniczne ułatwiające penetrację turystyczną województwa przez osoby niepełnosprawne, ale w dalszym ciągu ta działalność jest niewystarczająca.

Zdecydowanie największe, spośród analizowanych w badaniach elementów infrastruktury turystycznej, zmiany obserwuje się w obiektach bazy noclegowej oraz gastronomicznej. Najgorzej dostosowaną grupą obiektów są w dalszym ciągu obiekty kulturalne i sportowo – rekreacyjne.

W znacznej większości szlaki turystyczne województwa podlaskiego nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Piśmiennictwo

1. Gaworecki W., 2000. *Turystyka*. PWE, Warszawa.
2. Medlik S., 1995. *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*. PWN, Warszawa.
3. Raciborski J., 1999. *Usługi turystyczne*. Wydawnictwa Pracownicze, Warszawa.
4. Styperek J., 2002. *Linearne systemy penetracji rekreacyjnej*. Poznań.
5. Ustawa o usługach turystycznych z dnia 29 sierpnia 1997 r.